

P. Biegański

Prace konserwatorskie architektoniczne na terenie m. st. Warszawy

Ochrona Zabytków 6/2-3 (21-22), 161-163

1953

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nr 16, 18, 20, 22, 24, 26 oraz w Rynku pod Nr 21, 21A, 23, 25.

W terminie wzbudzającym podziw i uznanie zespół artystów plastyków przygotował szczególne projekty zdobienia elewacji staromiejskich. Projekt polichromii 1:100 zatwierdzony został w dn. 21 lutego 1953 r. przez Naczelnego Architekta m. st. Warszawy, 2 maja przedstawiony i zatwierdzony na Prezydium Rządu, a już w czerwcu artyści malarze przynosili kartony 1:1 na elewacje rynkowe.

W oczach poprostu wyrosły domy po stronie Zakrzewskiego na Rynku.

Dzięki zgodnym wysiłkom i entuzjazmowi wykonawców i projektodawców, przy poparciu Rządu i Partii, przeszło 100 kamieniczek Starego Miasta odyzło z ruin i zgłiszcz. Piękną narodową formę, oczyszczoną z naleciałości kapitalistycznych, wypełnia nowa, socjalistyczna treść służąca ku dobru człowieka pracy.

St. Krasinski

II. PRACE KONSERWATORSKIE ARCHITEKTONICZNE NA TERENIE M. ST. WARSZAWY

Prace konserwatorskie prowadzone pod nadzorem Urzędu Konserwatorskiego na m. st. Warszawę obejmowały dwa zasadnicze działy pracy: 1. dotyczyły ustalania wytycznych konserwacji zespołów urbanistycznych. 2. dotyczyły weryfikacji projektów w zakresie konserwatorskim i nadzoru konserwatorskiego zabytkowych obiektów architektury.

Niezależnie od powyższego Urząd Konserwatorski sprawował nadzór i sporządzał orzeczenia dla obiektów zabytkowych ruchomych.

1. Konserwacja zespołów urbanistycznych.

Na terenie m. st. Warszawy plany szczegółowo są wykonywane fragmentarycznie. W związku z tym w zależności od bieżącej potrzeby Urząd Konserwatorski na określony termin przygotowuje swoje opinie. W większości wypadków zachodzi potrzeba wypowiedzi (rozumianej jako opinii) przy pomocy rysunku, tymbardziej że zabytkowe zagadnienia urbanistyczne wymagają korekty w zakresie planu i często uzupełnienia i koncepcji plastycznej w zakresie architektury. To też większość urbanistycznych wypowiedzi została przedstawiona przez UK w formie konkretnych projektów urbanistycznych. Stale np. w okresie od 1 czerwca 51 roku do 1 czerwca 52 roku z ważniejszych prac konserwatorskich w zakresie zabytkowej urbanistyki Urząd Konserwatorski wykonał:

A) Stare i Nowe Miasto w najbliższych planach odbudowy Warszawy wchodzi jako zespół zabytkowy mający być zrealizowany w formie tzw. «Traktu Starej Warszawy» i obejmuje pas zabudowy staromiejskiej od Placu Zamkowego do ul. Konwiktorskiej (długości ok. 1000 m.) i od ul. Brzeczowej do ul. Piwnej (szerokości ok. 150–200 m). W pasie tym wszystkie elementy zespołu

Ryc. 198 i 199. Odbudowa Rynku. Stan w marcu 1953.

zabytkowego i urbanistycznego zostały przesądzone zgodnie z tezami konserwatorskimi.

Rynek Nowego Miasta (patrz poniżej pkt. B), dla którego Urząd sporządził konserwatorski projekt urbanistyczny, który przewiduje uzupełnienie zespołu nowymi budynkami przy zachowaniu trójkątnego planu placu naturalnego jego spadku i dotychczasowej kondygnacyjowej zabudowy.

B) Projekt urbanistycznego rozwiązania zabudowy Rynku Nowego Miasta.

Po zburzeniu Warszawy dzielnice Staromiejskie nie tylko zostały spalone, ale i zburzone w 75%. Taki stan rzeczy stał się powodem podjęcia prac badawczych na całym terenie Nowego i Starego Miasta. Rezultatem tych badań było ujawnienie wielu autentycznych fragmentów murów gotyckich, renesansowych i barokowych. Jednocześnie stwierdzony został często sięgający w epokę gotycką układ sieci ulicznej ujawniając dawne linie zabudowy oraz przejazdy i przejścia ulic. Dostyc poważne trudności dla ustalenia pierwotnej formy placu i zabudowy jego stanowił do chwili obecnej Rynek Nowego Miasta. Brak pełnej historycznej dokumentacji dla ściany południowej i północnej spowodował potrzebę zaprojektowania uzupełnia-

Ryc. 200 i 201. Plan i perspektywa Rynku Nowego Miasta. Projekt urbanistyczny wykonany na podstawie założeń konserwatorskich.

jącej zabudowy. NROW zorganizowała między czterema pracownikami zamknięty konkurs, który został uzupełniony opinią UK również w formie projektu urbanistycznego (graficzne opracowanie wykonały Pracownie Konserwacji Zabytków). Projekt UK wysunął na pierwszy plan konieczność zachowania historycznego kształtu placu (trójkąt nieregularny), jednolitej zabudowy w 3 kondygnacje, oraz wprowadzenie do zespołu Rynku Nowomiejskiego twórczo przekształconej architektury spotykanej na Nowym Mieście.

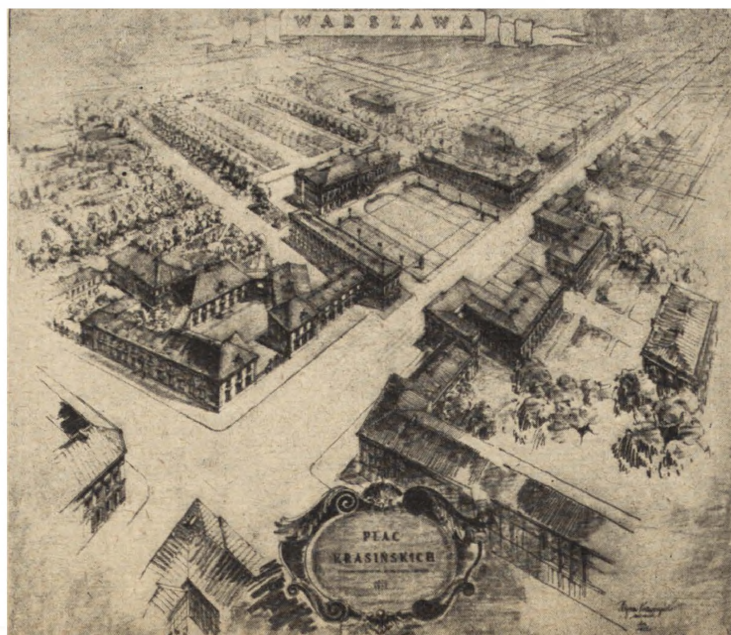
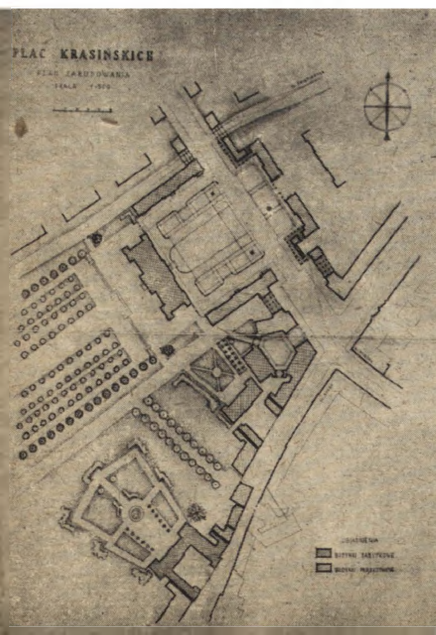
Elementem wzbogacającym ścianę zachodnią w przeciwstawieniu do ściany wschodniej (z kościołem i klasztorem Sakramentek) mogłaby być studnia (ew. fontanna) w bogatym ażurowym okratowaniu. Na Rynku nie przewiduje się zadrzewienia i zazielenienia.

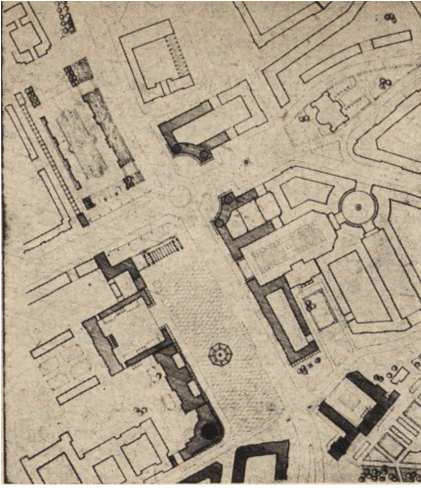
C) Szkicowy projekt urbanistyczny podskarpia na odcinku Starego Miasta, do którego UK przeprowadził wstępne studia, wykazuje możliwość uporządkowania zabudowy i stworzenia

kompozycji przestrzennej tworzącej pierwszy plan dla Starego Miasta od strony Wisły.

D) Rozwiązanie urbanistyczne placu Krasieńskich. W roku 1952 wg wytycznych opracowanych w Urzędzie Konserwatorskim sporządzony został projekt ukształtowania przestrzennego placu, uwzględniający fakt istnienia Pałacu Rzeczypospolitej i budynku Metryk Koronnych. Opierając się na rysunku Tylmana i na późniejszych studiach Merliniego i Kubickiego ustalone zostało, że przed pałacem i przed budynkiem Metryk muszą być wykształcone dwa samodzielne dziedzińcowe wnętrza, dwa zespoły architektoniczne. Różna skala obu założeń i różny charakter architektury obu obiektów narzucił z kolei dwa różne architektoniczne układy, luźno stojące, oparte z jednej strony o bieg ulicy Nowowiniarskiej i z drugiej o tereny zielone ogrodu pałacu Rzeczypospolitej. W konsekwencji uzyskano przed pałacem obszerny, wielkomięjski plac wolny od ruchu kołowego podbudowujący monumentalną bryłę jednego z naj-

Ryc. 202 i 203. Plan i perspektywa projektu rozwiązania placu Krasieńskich wykonanego na podstawie założeń konserwatorskich.

Ryc. 204 i 205. Plan i perspektywa projektu rozwiązania pl. Dzierżyńskiego, wykonanego na podstawie założeń konserwatorskich.

cenniejszych pomników architektury warszawskiej.

E) Rozwiązanie urbanistyczne placu Dzierżyńskiego (dawniej Bankowego). Projekt opracowany przez arch. Piotra Biegańskiego i Mieczysława Kuzmę w ramach konkursu na śródmieście (konkurs SARP 190) oparty był na danych opracowanych przez U. K. Punktem wyjścia dla ostatecznej koncepcji był oryginalny zachowany projekt arch. Corazziego (twórcy zespołu gmachów rządowych na placu Bankowym) z roku 1825. W warunkach nowego układu komunikacyjnego Wielkiej Warszawy plac Dzierżyńskiego stał się jednym z kolejnych wewnątrz miejskich, przez które przebiega jedna z arterij NS.

Z koncepcji urbanistycznej corazzińskiej przyjęta została w nowym opracowaniu zasada generalna a mianowicie: zespół budynków skarbowych rozwinięty został w oparciu o plac prostokątny i o otwartą perspektywę założoną na osi dziedziczna d. pał. Komisji Przychodów (dziedzicznice kolumnowy) oraz o plastycznie bogato ukształtowaną ścianę północną placu w określonej odległości od zespołu budynków skarbowych. W związku z tym przyjęta została i w nowym projekcie ta sama skala placu, gwarantująca właściwą rolę zabytkowego zespołu corazzińskich obiektów i w tejsze

skali zamknięcie placu od północy na linii projektowanej przez Corazziego zabudowy. Układ taki pozwala na swobodne przeprowadzenie w pełnej szerokości nowej arterji łączącej Żoliborz ze Śródmieściem i stwarza dużą przestrzeń placu izolowanego od ruchu kołowego. Na tak zorganizowanej przestrzeni znakomicie również polepszają się warunki dla pomnika Dzierżyńskiego. Projekt ten przez Sąd Konkursowy oceniony został b. pozytywnie, zalecony do dalszego opracowania.

2. Konserwacja budynków zabytkowych.

Prace w zakresie konserwacji obiektów zabytkowych obejmowały dwa działy: A. Kierownictwo prac konserwatorskich na obiektach odbudowywanych z funduszy państwowych, oraz B. nadzór nad przebiegiem prac konserwatorskich wykonywanych przez różnych użytkowników obiektów zabytkowych. Dla wszystkich obiektów wszystkie fazy dokumentacji (przejęciowe, proj. podstawowe, rys. robocze itp.) były opiniowane i konsultowane przez Kolegium Opiniodawcze. Rozpatrzono w okresie ostatnich 12 miesięcy 905 spraw, odbyto w terenie 327 komisji w związku ze sprawami budowlano-konserwatorskimi oraz ze sprawami orzecznictwa.

Dla obiektów podlegających odbudowie i konserwacji należy wymienić następujące ilości:

Zestawienie ilości obiektów zabytkowych objętych nadzorem U. K. na m. st. Warszawie.

Odbudowa finansowana z budżetu:	I kw. 1953		II kw. 1953		III kw. 1953		IV kw. 1953		razem 1953	
	szt.	m ³ tys.	szt.	m ³ tys.	szt.	m ³ tys.	szt.	m ³ tys.	szt.	m ³ tys.
Urząd Konserwatorski	5	88	7	115	7	115	7	115	8	127
Dyrekcja Budowy Osiedli Robotniczych	109	344	181	550	183	646	196	664	280	826
Inne	49	1391	63	1.567	68	1.600	60	1.541	82	1.658
Razem	163	1824	251	2.234	258	2.363	263	2.321	370	2.612

P. Biegański